

DISSERTATIEKWALITEIT IN NEDERLAND

TUSSENSTAND 2017

Follow-up van de Workshop 'Dissertatiekwaliteit', TU Delft, 20 januari 2017

Nederlands Expertise Centrum voor de Promotieopleiding

Februari 2017

Inhoud

1. Aanleiding	3
2. Belangrijkste bevindingen van de discussiedag over de dissertatiekwaliteit	5
3. Wat we weten	7
4. De basis van alles – onderzoek op lokaal niveau	8
4.1. Een vereiste: het beoordelingsformulier	8
4.2. Het rapport	8
4.3. Een valstrik: kennis verwerven zonder opvolgende actie	8
5. Typen dissertaties.....	9
5.1. Typen dissertaties en de gevolgen daarvan voor de promotiecommissies	9
5.2. Zijpaadje: ‘Your dissertation is not a book’	9
5.3. Een monografie en het schrijven van artikelen zijn niet met elkaar in tegenspraak	10
6. De kwaliteit van de beoordelingen, ook in termen van feedback voor de kandidaat	10
7. De deskundigheid en de zorgvuldigheid van de commissieleden.....	10
8. Onwenselijke druk op de procedure	11
9. Nog een keer terug naar het artikel als basis voor de dissertatie.....	11
9.1. Inleiding.....	11
9.2. Het aantal te publiceren artikelen.....	11
9.3. Een uitstervend ras?.....	11
9.4. De organisatie van het co-auteurschap	12
9.5. Een zorg: wat is de werkelijke bijdrage van de promovendus?	12
9.6. Een gepubliceerd artikel garandeert geen kwaliteit	12
9.7. Artikelen en coherentie.....	13
10. Vergroting van de transparantie van de beoordelingscriteria	13
10.1. Inleiding	13
10.2. Vergroting van de transparantie door het gebruik van ‘rubrics’	13
10.3. Rol van de begeleiders	14
10.4. Steun vanuit de promotieopleiding.....	14
10.5. Vergroting van de transparantie door eerdere toepassing van criteria	14
Bijlage 1. Stellingen voor het ochtendprogramma van 20 Januari 2017	15
A. Transparantie van criteria en de kwaliteit van de dissertaties	15
B. Het beoordelingsproces	16
C. De dissertatie en de artikelen	17
Bijlage 2. Vragen die centraal stonden in het middagprogramma van 20 januari 2017.....	19
A. Beoordelingscriteria en dissertatiekwaliteit	19
B. Kwaliteitsbewaking van het beoordelingsproces.....	19
C. Kennis: Hoe vergroten we onze kennis over de kwaliteit van de dissertatie en de gevolgde procedures?.....	19

1. Aanleiding

Op 20 Januari 2017 organiseerde het Nederlands Expertise Centrum voor de Promotieopleiding bij en met steun van de TU Delft een workshop over de kwaliteit van de in Nederland verdedigde dissertaties. Directe aanleiding voor ons om deze dag te organiseren was de constatering dat we in Nederland veel weten over het promotierendement, de promotieduur en de arbeidsmarkt-perspectieven, maar geen onderbouwde conclusies kunnen trekken wat betreft de kwaliteiten van het eindproduct van al die promotie inspanningen. Het is al weer jaren geleden dat studies verschenen naar de kwaliteit van de dissertaties. “Maar is dat dan een probleem?” zullen sommigen vragen. Als het met het rendement wel goed zit, veel van onze proefschriften via de artikelen al extern gecheckt zijn, we slechts sporadisch incidenten op het spoor komen en er vraag is naar onze gepromoveerden, waarom verdient de dissertatiekwaliteit dan toch onze aandacht?

We zijn van mening dat er goede redenen zijn om het zoeklicht te richten op de dissertatiekwaliteit: Ten eerste is er de verantwoording die we moeten kunnen afleggen richting de mensen en organisaties die ons het vertrouwen schenken: de externe financiers en de aspirant promovendi die overwegen om bij ons te komen promoveren.

Ten tweede wordt de kwaliteitszorg meer en meer onze eigen zaak omdat belangenbehartigers zoals KNAW en VSNU een andere focus hebben. Nog niet zo heel lang geleden was de kwaliteit van de dissertaties onderwerp van gesprek in het kader van de beoordeling van de kwaliteit van onze promotieopleidingen. De kwaliteit van de dissertaties figureert nu vaak slechts in de marge van een visitatieprocedure.¹ Of in het geheel niet.

De derde reden is simpel. Met de kwaliteit van het werk van onze promovendi daalt of stijgt ons eigen prestige in een wereld waarin de output van onze onderzoeksgroepen voor een groot deel berust op de resultaten van onze promovendi. Dissertaties en promovendi die goede artikelen schrijven en hun netwerk op orde hebben zijn ook in ons eigen belang.

Tot slot een vierde reden. Er zijn aanwijzingen zijn dat bepaalde categorieën promovendi problemen ondervinden bij het schrijven van een goede dissertaties. Denk aan specifieke groepen buitenlandse promovendi of zogenoemde externe promovendi die na jaren afwezigheid weer terugkeren naar de academische wereld om te gaan promoveren. Deze twee groepen missen, in vergelijking met promovendi die onze eigen masteropleiding hebben gevolgd, kennis over wat er precies van hen en hun dissertatie wordt verwacht. Voor ons vanzelfsprekende onderzoeks- en studievaardigheden behoren vaak tot ‘terra incognita’. Door onderzoek naar hun promotie ervaringen en de kwaliteit van hun dissertaties kunnen we deze typen promovendi beter voorbereiden op de eisen die aan hen gesteld worden. Daardoor kunnen zij beter werk leveren.

Allemaal redenen om de discussie over dit onderwerp te agenderen. We stelden de volgende doelen en vragen centraal:

- 1) Het starten van een gesprek over de dissertatiekwaliteit, de beoordelingsprocedures en de trends die we waarnemen, dat alles op een boven-incidenteel niveau.
- 2) Een inventarisatie van hot issues die om onze aandacht roepen.
- 3) Een antwoord op de vraag naar wat te doen. Of kunnen we dit onderwerp laten rusten omdat het perfect geregeld is? Moeten we eerst nog nader onderzoek verrichten, of is directe actie vereist?

¹ Voor ons ligt een visitatierapport van een ‘review committee’ van 30 pagina’s (februari 2017). Hiervan is 1¹/₃ pagina gewijd aan de promotieopleiding. De kwaliteit van de dissertaties komt niet aan bod.

Via informatie die wij vooraf verzamelden konden we inzoomen op vier concrete kwesties die onder de deelnemers leven:

- a) de transparantie van de kwaliteitscriteria,
- b) de kwaliteit van de beoordelingsprocedures,
- c) de wijzen waarop wij robuuste gegevens kunnen verzamelen over de dissertatiekwaliteit, en
- d) de bijzondere positie van de artikelen die promovendi samen met hun begeleiders schrijven voor de dissertatie.

Deze Tussenstand doet 'in staccato' verslag van deze dag. Op persoonlijke titel zetten wij hier ook aandachtspunten op de agenda van universiteiten, graduate schools, begeleiders en promovendi. In veel gevallen zijn deze ingegeven door de informatie die op 20 januari werd uitgewisseld. Hier en daar nemen wij de vrijheid om ons ook te laten inspireren door informatie die ons eerder en/of via andere kanalen bereikte.

Tot slot een voorbehoud. In de voorbereidingen en tijdens de discussiedag, waaraan in totaal zo'n 60 collega's uit het hele land deelnamen, stond aanvankelijk De Kwaliteit van de Dissertatie centraal. Al snel werd duidelijk dat er buitengewoon weinig materiaal voorhanden is waarop we anno 2017 een discussie over de kwaliteit zouden kunnen stoelen. Tijdens de discussiedag verschoof de aandacht steeds meer in de richting van de kwaliteit en de transparantie van het beoordelingsproces. De lezers zullen deze accentverschuiving in dit verslag weerspiegeld zien.

In bijlagen treft men de stellingen en vragen die centraal stonden in het ochtend- en middagprogramma. Allereerst volgt hier een samenvatting van de belangrijkste bevindingen en mogelijke actiepunten.

Stella van der Meulen
Hans Sonneveld
Hervé Tijssen
Inge van der Weijden
Gab van Winkel

Februari 2017

2. Belangrijkste bevindingen van de discussiedag over de dissertatiekwaliteit

2.1. Conclusies naar aanleiding van de discussiedag

- 1) Het is niet zo dat we in Nederland over geen enkele kennis beschikken over de dissertatiekwaliteit. De kennis is echter vaak gedateerd, richt zich op specifieke onderdelen of disciplines of is gebaseerd op incidentele kennis.
- 2) Er zijn goede redenen om te veronderstellen dat de Nederlandse dissertaties door de bank genomen zonder problemen de promotiecommissies passeren. Dat vermoeden zou goed onderbouwd moeten kunnen worden door de analyse van de schriftelijke beoordelingen. We kennen allemaal de uitdrukking 'met de hakken over de sloot', maar weten niet voor een hoe groot deel van de dissertaties dit geldt. Datzelfde raakt het kleine percentage dat 'cum laude' promoveert. Waarin onderscheiden die dissertaties zich van de overige? Op sommige plekken is daar een beeld bij, maar elders ontbreekt dat?
- 3) Dergelijke analyses maken het ook mogelijk om te onderzoeken of bepaalde typen promovendi specifieke kwaliteitsproblemen hebben, iets waarvoor we door een enkele studie aanwijzingen hebben op grond van de analyse van schriftelijke beoordelingen. Dat zou specifieke aanvullingen op de bestaande promotieopleiding mogelijk maken.
- 4) Het verdient aanbeveling om de transparantie van de criteria die bij de beoordeling van een dissertatie worden gehanteerd extra aandacht te gaan geven. Meerdere aanwezigen bepleitten dit onderwerp op de agenda te zetten van de eerstejaars promovendi door een aanbod dat hen informeert over de criteria, deze leert toe te passen op hun eigen werk en al verdedigde dissertaties en communicatie tussen hen en hun begeleiders bevordert.
- 5) Als we kijken naar de officiële beoordelingscriteria en de operationalisering daarvan bij de beoordeling van de dissertaties zien we op dit moment geen aanleiding om te vermoeden dat de Nederlandse promotiecommissies uit de pas lopen door bijvoorbeeld lagere of andere eisen te stellen dan de collega's in de Verenigde Staten. Beloftevol is het initiatief om nog eens goed stil te staan bij de beoordelingsformulieren en daarin de niveaus per criterium te laten onderscheiden.
- 6) Een breder debat is wenselijk over wat wij van dissertaties verwachten, de rol van het artikel en het aantal artikelen dat in een dissertatie een plaats kan krijgen. Alsmede de explicitering van ieders aandeel bij artikelen die door promovendi samen met anderen zijn gepubliceerd.² Het verdient aanbeveling om in brede kring het gesprek te voeren over de 'single-authored publication', het artikel of conferentie paper dat de promovendus als enige auteur kent. Want het co-auteurschap lijkt op dit moment een black box.
- 7) Hier en daar wordt in twijfel getrokken of men altijd wel zo mag vertrouwen op het review werk dat heeft plaatsgevonden m.b.t. de artikelen die een dissertatie dragen. Een pleidooi werd gehouden voor een toevoegen van de reviews aan het materiaal dat ter beoordeling aan de commissieleden wordt voorgelegd. Die kunnen dan bepalen of er genoeg reden is op dat eerder uitgesproken oordeel te vertrouwen.
- 8) De discussie over de kwaliteit van de dissertaties werd soms verbreed naar een gesprek over de kwaliteiten van onze promovendi op het moment van promoveren. Zijn er mogelijkheden om hun capaciteiten in een breder perspectief te plaatsen dan alleen in relatie tot de kwaliteit van hun dissertatie? Genoemd werden bijvoorbeeld gewonnen prijzen, het prestige van de eerste

² Deze discussie sluit direct aan op een die ook in Groot-Brittannië startte (Times Higher Education, mei 2015, *PhD: Is the doctoral thesis obsolete?*). Paul Jump interviewde een aantal promotoren die de transitie becommentariëren van de oude stijl dissertatie (zich kenmerkend door grote coherentie en overkoepelende vraagstelling) naar een die bestaat uit een aantal min of meer samenhangende artikelen. Het traditionele model is nog dominant, maar men voelt aan dat het tweede model aan invloed wint.

werkgever, de aard van hun nieuwe dienstverband of prestigieuze subsidies voor vervolgonderzoek. Hiermee is gezegd dat de kwaliteit van een promotieopleiding niet alleen beoordeeld moet worden via de kwaliteit der dissertaties.

2.2. Aanbeveling en voornemen

- 9) Het Nederlands Expertise Centrum voor de Promotieopleiding doet een suggestie inzake de beoordelingsprocedure en de mogelijkheden om de druk daarop in Nederland te verlichten. De Engelse en Belgische praktijk en een enkel experiment in Nederland met de zogenoemde 'voorverdediging' verdienen navolging via enkele pilotstudies.
- 10) Het Nederlands Expertise Centrum voor de Promotieopleiding (het Promotiecentrum) is van plan om een workshop programma aan te bieden voor collega's die op het niveau van de graduate schools dit type kleinschalig onderzoek willen gaan doen.

3. Wat we weten

Het is niet zo dat we in Nederland over geen enkele kennis beschikken over de dissertatiekwaliteit. De kennis is echter vaak gedateerd, richt zich op specifieke onderdelen of disciplines of is gebaseerd op incidentele kennis. Laten we met het laatste beginnen.

- 1) Ten eerste is er de eigen kennis van begeleiders, leden van promotiecommissies en rectoren, gebaseerd op hun jarenlang meedraaien in de begeleiding van promovendi en de beoordeling van hun eindproduct. Als we over een langere periode bij de dissertaties van onze graduate school betrokken zijn, dan hebben we door patroonherkenning wel een bepaald beeld van de trends in het soort dissertaties en een eventuele verhoging of verlaging van de kwaliteit. Het ontbreekt ons echter aan gegevens om harde uitspraken te kunnen doen over de wenselijkheid of de onwenselijkheid van die ontwikkelingen.
- 2) In de tweede plaats is er sporadisch en al weer gedateerd onderzoek van meer algemene strekking. Al weer 12 jaar geleden vond een analyse van visitatierapporten van onderzoekscholen plaats en hetgeen daarin over de kwaliteit van de dissertaties werd gezegd:
'In 26 van de 80 Peer Review Committee rapporten komt de kwaliteit van de dissertaties aan de orde. In zestien van deze 26 rapporten (ruim 60%) wordt gesproken van een *hoge kwaliteit*. In vier rapporten spreekt men in *positieve termen* over de kwaliteit. In drie gevallen combineert men een zeer positief oordeel met een kritische kanttekening.'³
- 3) Er is het onderzoek naar de kwaliteit van de probleemstellingen in Nederlandse dissertaties (Oost, 1999) of dissertaties in specifieke disciplines (Tijssen, 2009).
- 4) Er zijn lokale studies naar de oordelen in promotiecommissies (Sonneveld, 2016).
- 5) Gepromoveerden schreven over het effect van hun dissertaties (Ars Aequi, 1985).
- 6) Individuele promotoren schreven over hun eigen beoordelingen van dissertaties (bijvoorbeeld Willem Frijhoff, *Wat is een goed proefschrift? Een paar suggesties en discussiepunten*).

³ (2005) Hans Sonneveld & Heinze Oost, *Buitenlandse beoordelaars over de kwaliteit en meerwaarde van de Nederlandse onderzoekscholen*.

4. De basis van alles – onderzoek op lokaal niveau

Als we een discussie op gang willen brengen over de dissertatiekwaliteit, dan lijkt dat het beste te kunnen gebeuren op het niveau van de graduate school of de onderzoekschool.

4.1. Een vereiste: het beoordelingsformulier

De gedachtewisseling over de verdedigde dissertaties vereist dat we kunnen beschikken over de oordelen van de leden van de promotiecommissies. Die kunnen niet volstaan met een 'ja' of 'nee' in antwoord op de vraag of de kandidaat tot de verdediging kan worden toegelaten. Het oordeel moet beargumenteerd worden. Op welke onderdelen oordeelden zij positief over het ingeleverde werk, waar noteerden zij zwakke kanten? In de praktijk blijkt binnen een graduate school een gesprek al te kunnen starten na een analyse van de beoordelingen van tussen de 15 en 20 dissertaties.

4.2. Het rapport

De analyse van die beoordelingsformulieren leidt tot een rapport waarin de sterke en zwakke kanten van de dissertaties worden beschreven, de conclusies die de commissies trokken (afwijzen, herzien of direct tot verdediging toelaten), wie degenen waren die de voornaamste kritiek formuleerden (de van buiten komende leden, of juist de leden uit de eigen universiteit) en welke consequenties we uit dit alles kunnen trekken voor de begeleiding en de opleiding van de promovendi.

4.3. Een valstrik: kennis verwerven zonder opvolgende actie

Het kan gebeuren dat er bij de leidinggevendenden schroom ontstaat om een kritisch rapport te bespreken in de eigen graduate school. Als men besluit tot een analyse van beoordelingsrapporten, moet men op hetzelfde moment voor ogen hebben welke vervolgstappen men wil nemen.

Kernkwesities in 2017

5. Typen dissertaties

5.1. Typen dissertaties en de gevolgen daarvan voor de promotiecommissies

In grote lijnen kunnen we twee typen dissertaties onderscheiden. Daar is de dissertatie die een grote kwestie centraal stelt en tot een antwoord komt in een flink aantal sterk samenhangende hoofdstukken. We spreken hier vaak van een monografie, of (eigenlijk abusievelijk) een dissertatie in de vorm van een boek. Vaak worden de resultaten van dit onderzoek pas na de verdediging in artikelen gepubliceerd.

In de tweede plaats is daar de dissertatie die gebaseerd wordt op een serie artikelen. Deze dissertaties kunnen sterk verschillen in de mate van samenhang van de samenstellende delen. Kenmerkend is dat deze artikelen, of minstens enkele daarvan, in wetenschappelijke tijdschriften zijn verschenen voordat zij binnen de dissertatie ook nog eens aan de promotiecommissie worden voorgelegd.

In het eerste geval zal de commissie zichzelf een grondig oordeel over de kwaliteit moeten vormen. Als de dissertatie gebaseerd is op artikelen hebben de commissieleden naar hun eigen idee een gemakkelijkere taak. Die artikelen zijn immers al stevig beoordeeld door vakgenoten. De commissieleden zouden zich kunnen concentreren op de samenhang tussen de artikelen en de kwaliteit van de introductie van de onderzoeksvraag en het slothoofdstuk waarin de conclusies worden getrokken en aanzetten voor vervolgonderzoek worden geformuleerd. Overigens kunnen deze voor-beoordelingen ertoe leiden dat commissie leden hun beoordelende taak wat licht opnemen en de beoordelingsformulieren te summier invullen.

Hier en daar wordt in twijfel getrokken of men altijd wel zo mag vertrouwen op het review werk dat m.b.t. de artikelen heeft plaatsgevonden. Een pleidooi werd gehouden voor een toevoegen van de reviews aan het materiaal dat ter beoordeling aan de commissieleden wordt voorgelegd. Die kunnen dan bepalen of er genoeg reden is op dat eerder uitgesproken oordeel te vertrouwen.

5.2. Zijpaadje: 'Your dissertation is not a book'

In Nederland wordt weinig aandacht geschonken aan de vraag of een dissertatie op een en hetzelfde moment ook beoordeeld moet worden op de kwaliteiten van wat we van een boek verwachten. Beth Luey schreef daarover een lucide hoofdstuk getiteld *Revising a Dissertation*⁴. Zij beargumenteert op overtuigende wijze dat aan dissertatie en boek soms overeenkomstige eisen worden gesteld, maar dat deze eisen soms ook fundamenteel anders zijn. Dat geldt bijvoorbeeld voor de beschrijving van de methodologie, de omvang van de bibliografie, de omvang van de review van de literatuur, stijl en toon. Door van promovendi te verwachten dat hun dissertatie een publicabel boek moet zijn, zadelen we hen op met een opdracht die slechts door enkelen met succes kan worden volbracht.

Het onderscheid tussen dissertatie en boek verdient meer aandacht. Voor de meest promovendi is een tweestappen plan veel werkbaarder. Men schrijft eerst de dissertatie die moet voldoen aan de criteria die een promotiecommissie moet hanteren. Na de verdediging gaat men die dissertatie bewerken tot een boek, waarin een aantal onderdelen van de dissertatie zullen ontbreken of sterk gereduceerd zullen zijn.

⁴ Luey, Beth. Handbook for academic authors. Cambridge: Cambridge University Press, 1995.

5.3. Een monografie en het schrijven van artikelen zijn niet met elkaar in tegenspraak

We constateren dat de dissertatie als monografie en de op artikelen gebaseerde dissertatie minder en minder als tegenpolen moeten worden gezien. De 'artikelen cultuur' rukt duidelijk op in disciplines waar de 'boek cultuur' zeer dominant was. Het verschil is dat in het eerste geval de dissertatie *gebouwd wordt op* artikelen die soms geen grote samenhang vertonen en in het tweede geval de artikelen *ontleend worden aan* de belangrijkste vondsten die in het promotieonderzoek zijn gedaan.

6. De kwaliteit van de beoordelingen, ook in termen van feedback voor de kandidaat

We beschikken over mogelijkheden om de commissieleden hun oordeel beter te laten expliciteren. Hierboven noemden we al het beoordelingsformulier waarop de commissieleden per criterium hun oordeel moeten toelichten. Het gebruik hiervan is overigens nog geen garantie dat alle commissieleden hun eindoordeel in voldoende mate zullen beargumenteren.

In Wageningen gaat men een stap verder. Daar wordt geëxperimenteerd met de in de Verenigde Staten bekende 'rubric'. In dit geval specificeren de commissieleden hun oordeel per criterium door het niveau binnen dat criterium aan te geven. Als het bijvoorbeeld gaat over de relatie tot de bestaande literatuur betreffende het onderwerp, kunnen de commissieleden bepalen welke kwalificatie het meest van toepassing is (bijvoorbeeld: onacceptabel, acceptabel, goed, excellent). Altijd zullen er dissertaties zijn die in de eerste beoordelingsronde niet voldoen aan de kwaliteitscriteria. De betrokken kandidaten zullen nog (stevig) aan de slag moeten. Zij komen voor een zeer zware opgave te staan als zij de dissertatie moeten herzien zonder dat zij kunnen beschikken over de precies geformuleerde bezwaren van de commissieleden. In sommige gevallen is het promotor die de bezwaren mondeling aan zijn of haar kandidaat moet overbrengen. Dat is eigenlijk een onwerkbaar situatie.

7. De deskundigheid en de zorgvuldigheid van de commissieleden

Tijdens de discussiedag kwam ook de deskundigheid en onafhankelijkheid van de leden van de promotiecommissie aan bod, evenals de kwaliteit van hun beoordelingen. Vragen zijn bijvoorbeeld: onderhouden de commissieleden soms niet al te persoonlijke banden met de kandidaat of de promotor, nemen zij het invullen van de beoordelingsformulieren altijd wel serieus genoeg, laten commissieleden zich niet te veel leiden door een scholenstrijd waarvan zij deel uitmaken, zijn onze eigen beoordelaars niet te mild, of zijn het juist de 'externen' die te vriendelijk zijn? Het initiatief wat betreft de samenstelling van de promotiecommissie ligt veelal bij de promotor. Universiteiten verschillen in de mate waarin men de promotoren vraagt om het voorstel te beargumenteren. Universiteiten streven naar onafhankelijke commissies. Men stelt grenzen aan het aantal commissieleden dat afkomstig mag zijn van de eigen universiteit of men stelt uitdrukkelijk dat commissieleden op geen enkele manier in een relatie van samenwerking met de kandidaat hebben verkeer.

Vrije Universiteit, Graduate School of Social Sciences: 'The Thesis Committee should consist of at least five members of which a minimum of one and not more than two members are affiliated to the VU Faculty of Social Sciences. Not more than one member may be part of the supervisor's work unit. At least two members are affiliated to another university than the university granting (i.e. VU), or co-granting the degree. These external members may not be co-authors on more than one article included in the dissertation. One of the members (a Full Professor preferably employed by the VU) is assigned as chair of the Thesis Committee.'

8. Onwenselijke druk op de procedure

In Nederland spreken de promotiecommissies zich uit over de vraag of een kandidaat tot de verdediging kan worden toegelaten. De promotiedatum is vaak al onder voorbehoud vastgesteld. De sfeer rond het commissiewerk lijkt er een van 'ja, tenzij'. Uitstel en verzoek tot aanvullende werkzaamheden zijn niet iets wat 'gewoon' kan gebeuren, en komen soms als een donderslag bij heldere hemel. Commissieleden moeten stevig op hun benen staan om een eigenlijk verondersteld 'akkoord' te torpederen. Hier en daar is het niet ongewoon dat een tegenstemmer zich uit de commissie terugtrekt of verwacht wordt dat te doen.

Tijdens de discussiedag is uitvoerig stilgestaan bij een alternatieve aanpak. We betitelen deze in dit verslag met de term 'voor-verdediging' ('predefence'). De commissie krijgt een meer open vraag voorgelegd. Kan de kandidaat direct tot de verdediging worden toegelaten (wellicht onder het aanbrengen van kleine wijzigingen of aanvullingen die de commissie niet meer hoeft te zien voor de verdediging)? Of worden van de kandidaat nog substantiële aanvullende werkzaamheden verwacht die nog enkele maanden in beslag gaan nemen en voor herbeoordelingen weer aan de commissie worden voorgelegd? Of wordt besloten tot een afwijzing die impliceert dat de kandidaat in feite een flink deel van het werk over moet doen?

Vermeld wordt dat een dergelijke aanpak het ook voor kandidaten die direct worden toegelaten mogelijk maakt om op basis van de commentaren de dissertatie op een nog hoger niveau te brengen. Tijdens de discussiedag werden twee voorbeelden van een dergelijke aanpak gepresenteerd door respectievelijk An Goris (rechtenfaculteit Leuven) en Linda v.d. Klink (Economische faculteit, Tilburg).

9. Nog een keer terug naar het artikel als basis voor de dissertatie

Via de informatie die wij vooraf ontvingen was al duidelijk dat er zaken spelen rond 'het artikel' die menigeen die bij de kwaliteitsbewaking betrokken is zorgen baren. Ook tijdens de discussiedag zelf was dit een onderwerp dat veel aandacht kreeg.

9.1. Inleiding

Promovendi kunnen hun promotietraject structureren door tussentijds over resultaten te publiceren via artikelen of conferentie papers. De planning van het project wordt bevorderd, evenals een vroege zichtbaarheid van de promovendus in de wereld van de onderzoekers. Het schrijven van artikelen was in een flink aantal disciplines al een lang bestaande traditie, en rukt nu ook op in de alfa en gammawetenschappen.

9.2. Het aantal te publiceren artikelen

Tijdens de discussiedag werd stilgestaan bij het aantal artikelen dat tijdens het promotietraject verwacht mag worden. We mogen ervan uitgaan dat een promovendus in zijn of haar tweede jaar substantiële onderzoeksresultaten zal boeken die een publicatie waard zijn. In aanmerking nemend de lengte van de periode die met de goedkeuringsprocedure gemoeid is, hoorden we meerdere malen een aantal van twee gepubliceerde artikelen noemen. Daarnaast zou een derde artikel aangeboden kunnen zijn bij een tijdschrift. De dissertatie kan gecomplementeerd worden met nog eens twee bijdragen die later een publicatie waard kunnen zijn.

9.3. Een uitstervend ras?

De disciplines verschillen van elkaar waar het gaat om 'single authored publications', publicaties waarbij de promovendus als de enige auteur figureert. In sommige vakgebieden wordt daar veel waarde aan gehecht. In andere juist niet.

In de rechtswetenschap maar ook in de bestuurskunde is de individuele auteur nog geen uitgestorven ras. De meningen over het solo of gezamenlijk publiceren kunnen tussen de promotoren aldaar verschillen. Veel PhD's moeten van hun promotor minstens de helft van de (vier) artikelen alleen publiceren. Andere begeleiders zijn voor hun wetenschappelijke productie afhankelijk van deze gezamenlijke publicaties en benadrukken dat ook.

Het als promovendus zelfstandig moeten publiceren leidt soms tot problemen. Onbekende onderzoekers hebben het soms moeilijk om hun werk gepubliceerd te krijgen. Dan kan een tendens ontstaan in de richting van door meerdere auteurs gepubliceerde artikelen.

In veel andere disciplines is de standaardpraktijk er al een van een promovendus als eerste auteur, en daarna enkele of een hele serie co-auteurs.

9.4. De organisatie van het co-auteurschap

Uit een enkel rapport dat in ons bezit is (discipline: sociale wetenschappen) wordt duidelijk dat de wijze waarop het co-auteurschap wordt georganiseerd bij promovendi tot ergernis en onduidelijkheid kan leiden. Promovendi hebben soms het gevoel dat er co-auteurs moeten worden vermeld, terwijl een woord van dank in het voorwoord meer recht zou hebben gedaan aan de betrokkenheid van deze collega. Voor zover wij weten is dit een van de weinige gelegenheden waarbij promovendi zijn ondervraagd over hun ervaringen met het co-auteurschap. Wat betreft ons is dit een herhaling waard in andere graduate schools.

In dit rapport wordt bepleit om aan het begin van het promotietraject de kwestie van het co-auteurschap op de agenda te zetten, bijvoorbeeld door een 'outputplan' te maken waarin de voorwaarden staan voor het vermeld kunnen worden als co-auteur. Opmerkelijk genoeg ontbreekt hier de variant van de promovendus als enige auteur.

9.5. Een zorg: wat is de werkelijke bijdrage van de promovendus?

Vooraf en tijdens de discussiedag werd stilgestaan bij de vraag hoe we kunnen garanderen dat het de promovendus is die werkelijk de eerste auteur is. Er zijn aanwijzingen dat begeleiders soms zeer ver gaan in het becommentariëren en editen van de tekst van de promovendus, en wel in zo'n mate dat de vraag rijst of de grenzen van de ethiek van het begeleiden niet worden overschreden.

Tijdens de discussiedag is voorgesteld dat bij de presentatie van een dissertatie aan een promotiecommissie voor ieder artikel moet worden aangegeven wat precies ieders rol in de totstandkoming is geweest.⁵

9.6. Een gepubliceerd artikel garandeert geen kwaliteit

Tijdens de discussiedag is ook stilgestaan bij de waarde die mag worden gehecht aan de publicatie van een artikel in een wetenschappelijk tijdschrift. Veel staat of valt bij de kwaliteit van het review proces dat aan de publicatie voorafgaat en de status van de tijdschriften. Commissieleden kunnen zich vragen stellen zoals: is dit wel een leidend tijdschrift op dit onderzoeksgebied, is er wel sprake van een blind proces van 'peer review', of hebben we te maken met een 'editorial board' van licht of zwaar kaliber die zelf bepaalt of een artikel geplaatst kan worden?

Maar zelfs als er weinig twijfel hoeft te bestaan aan de status van tijdschrift en 'peer review', kan het zijn dat een commissielid serieuze twijfel koestert over de inhoud van het artikel. Is daarvoor in alle gevallen dan nog wel de ruimte? Of betekent de publicatie dat er eigenlijk geen ruimte meer is voor een serieus gesprek in de commissie? Om deze redenen werd voorgesteld om aan het dissertatiedossier dat naar de commissie gaat de reviews van de opgenomen artikelen op te nemen.

⁵ Een illustratie. Voor ons ligt een dissertatie (2016) die bestaat uit 7 artikelen. Bij een van de artikelen staat de promovendus op de derde plaats van auteurs. Bij de andere 6 is de promovendus nummer 1. Bij deze 7 artikelen is in totaal sprake van 31 coauteurs.

9.7. Artikelen en coherentie

Aandacht werd gevraagd voor de samenhang der delen in een op artikelen gebaseerde dissertatie. Een dissertatie is meer dan een bundeling van verslagen van meerdere kleinere projecten. De vraag is hoe de onderlinge structuur die aan de deelstudies ten grondslag ligt in stand wordt gehouden, hoe de overkoepelende onderzoeksvraag overeind blijft en in het slothoofdstuk substantiële kwesties voor verder onderzoek worden geformuleerd. Idee is dat hiermee voorkomen wordt dat een dissertatie uit kleinere studies gaat bestaan via welke de promovendus niet kan bewijzen uitgedroefd te zijn tot een onderzoeker die zelfstandig een volgend project van kaliber kan ontwikkelen en uitvoeren.

10. Vergroting van de transparantie van de beoordelingscriteria

10.1. Inleiding

Veel aandacht werd tijdens de discussiedag besteed aan de vergroting van de transparantie van de criteria die bij de beoordeling van de dissertatie gehanteerd zullen worden. Veel voorwerk is op dit gebied gedaan door Barbara Lovitts in haar boek *Making the Implicit Explicit. Creating performance expectations for the dissertation*.

'Too often success in education - kindergarten through doctoral - is a function of 'guess my rule.' Students who can 'psyche out' tests and other assignments or who are socialized in-to the culture of the assignment and its performance expectations by teachers/professors and/or peers, not only tend to succeed but tend to excel. Even with written feedback, the rest are often left wondering about that special something that they were missing and continue to produce work that could have been better had they known the rule. This book (Making the Implicit Explicit - hs) and the study it is based on is about making the implicit 'rules' for the assessment of the final of all educational products - the dissertation - explicit to doctoral students....[T]he goal is to make the expectations for the dissertation more transparent to graduate students while they are in the process of researching and writing their dissertations, thereby helping them achieve higher levels.'

De vraag rijst wie voor die transparantie moeten zorgen. In workshops blijken bij veel promovendi onduidelijkheden te bestaan over de criteria die bij de beoordeling van hun werk zullen worden gehanteerd. Het is raadzaam om de begeleiders bij te staan bij de explicitering der criteria.

10.2. Vergroting van de transparantie door het gebruik van 'rubrics'

Barbara Lovitts paste het begrip 'rubric' toe op de dissertatie: 'A rubric is a set of criteria that identify the expected dimensions of a complex product or performance ... along with detailed descriptions of what constitutes different levels of accomplishment for each of those dimensions.'⁶

Tijdens de discussiedag is hierbij uitvoerig stilgestaan als mogelijkheid om promovendi duidelijk te maken op basis waarvan hun dissertatie beoordeeld zal gaan worden. Veel universiteiten formuleren in hun promotiereglementen de beoordelingscriteria. Essentieel is dat de graduate schools deze criteria naar hun eigen vakgebied 'vertalen' en per criterium uitleggen wat bijvoorbeeld een 'cum laude' onderscheidt van een 'zeer goed', en een voldoende van een onvoldoende.⁷

De volgende stap is dat de leden van de promotiecommissies gevraagd wordt om per criterium schriftelijk aan te geven hoe de kandidaat het ervan af heeft gebracht. In Nederland wordt dit meestal wel gedaan. De commissieleden krijgen echter geen referentiepunten aangereikt via de beschrijving van verschillende kwaliteitsniveaus per onderdeel van de dissertatie. Denk aan: de

⁶ Lovitts (2007, p.97)

⁷ Door een explicitering van de criteria voorkomen we ook misverstanden in de communicatie met de buitenlandse leden van een promotiecommissie. In Nederland is 'cum laude' de hoogste graad is, terwijl men bijvoorbeeld in Zuid-Europese landen ook nog 'summa cum laude' en 'summissima cum laude' kent, waardoor het daar bijna onbeleefd is géén 'cum laude' toe te kennen.

introdactie, de literatuur review, theorie, methoden, resultaten, analyse en discussie en conclusie.⁸ Essentieel is dat de promovendi deze explicitering van de verwachtingen al in hun eerst jaar ter beschikking hebben. Zo leren zij hiermee te werken bij de tussentijdse producten die zij gaan afleveren.

10.3. Rol van de begeleiders

De criteria komen bij de eindbeoordeling van de dissertatie niet uit de lucht vallen. Via de bespreking van tussentijdse producten (artikelen, conferentiepapers) maken de begeleiders de promovendi al werkende wegwijs in de criteria. Dat gebeurt dan echter op een incrementele, inductieve wijze zonder dat de vraag centraal staat: wat mag jij van de commissieleden verwachten, waarop gaan ze in het bijzonder letten en wat voor minimumniveau is vereist? Het lijkt niet vaak voor te komen dat een begeleider met zijn of haar eerstejaars promovendi enkele al verdedigde dissertaties gaat bespreken om greep te krijgen op wat van een verdedigbare dissertatie verwacht mag worden. Wij beschouwen dit echter als een 'good practice' die navolging verdient.

Barbara Lovitts schreef haar boek op basis van onderzoek onder 276 beoordelaars van Amerikaanse dissertaties. Voor tien disciplines maakt zij expliciet welke criteria de beoordelaars hanteerden. De kans dat deze erg afwijken van de Nederlandse praktijk is klein. In programma's voor (startende) begeleiders moet het werk van Lovitts en de toepassing daarvan in een Nederlandse context een cruciale rol spelen.

10.4. Steun vanuit de promotieopleiding

Meerdere aanwezigen bepleitten dit onderwerp op de agenda te zetten van de eerstejaars promovendi door een aanbod dat hen informeert over de criteria, deze leert toe te passen op eigen werk en communicatie tussen hen en hun begeleiders bevordert. Kennisname van het werk van Lovitts kan hier in samenhang met een toepassing van de criteria op gezamenlijk bestudeerd werk een grote stap voorwaarts betekenen. Daarmee kunnen ook zulke angstaanjagende criteria als 'originaliteit' handen en voeten krijgen en beheersbaar worden.

In een dergelijke context ligt het accent op de gedachtewisseling tussen promovendi, misschien wel uit verschillende disciplines. De praktijk leert dat promovendi uitstekend in staat zijn om wetenschappelijk werk te beoordelen en veel van elkaar kunnen leren.

10.5. Vergroting van de transparantie door eerdere toepassing van criteria

Wie explicitering van de criteria zo rond de inlevering van de dissertatie op de agenda gaat zetten, is vier jaar te laat. De criteria laten zich uitstekend expliciteren door toepassing bij eerdere producten die de promovendus gaat afleveren ('formatieve toetsing'). We noemen in dit verband bijvoorbeeld de review van de literatuur, een definitief onderzoeksvoorstel dat in het eerste jaar op tafel moet worden gelegd, het concept van een introductie hoofdstuk dat bij voorkeur vroeg en niet pas aan het eind van het promotietraject wordt geschreven. En natuurlijk zijn daar ook de artikelen en conferentiepapers, als het ware 'mini-dissertaties', waar dezelfde beoordelingscriteria zich uitstekend laten toepassen.

⁸ Voorbeeld: op basis van haar onderzoek onder Amerikaanse beoordelaars beschrijft Lovitts waarnaar zij kijken bij de beoordeling van de introductie van een dissertatie bijvoorbeeld naar *de formulering van het probleem*, de onderzoeksvragen, de motivatie, de context, een samenvatting van de te gebruiken methode en te verwachten onderzoeksgegevens, het belang van het onderzoek en een leeswijzer voor de lezers. Bij de *formulering van het probleem* onderscheiden zij de volgende kwaliteitsniveaus: Presents a very interesting and compelling problem / Poses a good problem but is less interesting and less compelling / Orients the reader to the problem, but the problem is not very interesting and compelling / Does not state a problem or the problem statement is wrong or trivial. (Lovitts 2007, p. 100)

Bijlage 1. Stellingen voor het ochtendprogramma van 20 Januari 2017

A. Transparantie van criteria en de kwaliteit van de dissertaties

1. Ontbrekende kennis

Graduate Schools zijn niet in staat om uitspraken te doen over de kwaliteit van de onder hun hoede geschreven dissertaties, anders dan te verwijzen naar het feit dat deze dissertaties zijn goedgekeurd door een promotiecommissie. Zij zijn ook niet in staat om een antwoord te geven op de vraag of bepaalde typen promovendi te kampen hebben met specifieke problemen. Of dat het wenselijk is om de promotieopleiding bij te stellen gezien steeds weer opduikende problemen.

2. Artikelen

Het is aan de promovendus en de promotor om in overleg te bepalen of een dissertatie gebaseerd zal zijn op artikelen in wetenschappelijke tijdschriften of dat aan de belangrijkste bevindingen van een monografische dissertatie enkele artikelen zullen worden ontleend.

3. De dissertatie is niet een boek

Bij de vaststelling van de beoordelingscriteria en de eisen waaraan een dissertatie moet voldoen is het raadzaam om een onderscheid te maken tussen de lezers die moeten beslissen over de toelating tot de verdediging en het bredere lezerspubliek dat wellicht geïnteresseerd is in de bevindingen. Aan een dissertatie en een boek worden verschillende eisen gesteld. Het is vrijwel onmogelijk om in de eindbewerking van het manuscript tegelijkertijd te voldoen aan de eisen die een promotiecommissie stelt en aan de eisen van een professionele uitgeverij. Het is niet aan de promotiecommissie om de dissertatie te beoordelen op de merites van een boek.

4. Beoordelingscriteria

De beoordelingscriteria voor een dissertatie worden in algemene zin vastgelegd in het promotiereglement. De criteria voldoen op twee uitzonderingen na. De eisen die moeten worden gesteld aan de Introductie en de Conclusie/Discussie zijn onvoldoende uitgewerkt. Dit klemt vooral wanneer een dissertatie opgebouwd is uit een aantal relatief los van elkaar staande projecten en daaruit resulterende artikelen. Via Introductie en Conclusie/Discussie moet dan worden aangetoond dat een kandidaat greep heeft op de onderlinge samenhang der delen.

5. De taalkundige kwaliteit van de dissertatie

Het proefschrift wordt mede beoordeeld op een correct taalgebruik. Het controleren op taalfouten en het aanbrengen van taalkundige verbeteringen is niet de taak van de begeleiders, op straffe van een meer en meer onduidelijk worden van de eigen inbreng van de promovendus. Uit de te verwachten opbrengsten van de promotie (de promotiepremie) dient de graduate school een reservering van enkele duizenden euro's te maken ter vergroting van de taalkundige capaciteiten van de kandidaat en het editen van de eindtekst.

6. De specificatie van de criteria

De nadere specificatie vindt plaats op het niveau van de graduate school en/ of een onderdeel daarvan.

7. De transparantie van de criteria voor de kandidaat

Al werkende zullen de begeleiders de promovendus invoeren in de beoordelingscriteria die van toepassing zijn bij de beoordeling van de dissertatie. Dat gebeurt via het commentaar op het werk in

uitvoering. De explicitering van de beoordelingscriteria vindt daardoor te laat plaats en is als zodanig geen onderwerp van gesprek tussen promotor en promovendus aan het begin van het promotietraject.

8. Impliciet veronderstelde kennis

Met het expliciteren van de beoordelingscriteria zijn we er niet. Impliciet gaan veel begeleiders ervan uit dat hun promovendi wel weten hoe de structuur van een dissertatie eruitziet, wat de standaard eisen zijn die aan een goede introductie worden gesteld, wat het beste moment is om die introductie-in-eerste-versie te schrijven, hoe men systematisch de literatuur kan zoeken, hoe op basis daarvan een goede review te schrijven en welke eisen gesteld moeten worden aan een sterk slothoofdstuk (Conclusie/Discussie). Promovendi zullen zelden aangeven dat zij op deze punten in het donker tasten.

9. Buitenstaanders op achterstand

De te late explicitering van de criteria en de impliciete veronderstelling van aanwezige kennis maken het promotietraject voor 'buitenstaanders' (promovendi die van buitenaf toetreden tot een onderzoeksgroep) onnodig zwaar en voor de onderzoeksgroep risicovol. Deze promovendi missen de voorkennis en ervaring van de 'insiders' (promovendi die bijvoorbeeld al een master thesis bij de onderzoeksgroep schreven en al eerder ervaringen opdeden met hun begeleiders).

10. De explicitering van de criteria

Voor individuele begeleiders kan veel tijd worden gewonnen als zij hun promovendi in het eerste jaar kunnen verwijzen naar een programma waarin promovendi wegwijs worden gemaakt in de kwestie van de beoordelingscriteria en waarin ook gecheckt kan worden of zij inderdaad beschikken over een aantal door de begeleiders veronderstelde onderzoeksvaardigheden die voor de dissertatie noodzakelijk zijn (literature search, literature review, planning van het hele traject, timing en inhoud van de Introductie en Conclusie/Discussie).

11. De lengte van de promotietrajecten en de kwaliteit

Driejarige aanstellingen of beurzen zonder voorafgaand Research Master traject bedreigen de kwaliteit van het proefschrift. De kwaliteit loopt ook gevaar als promotietrajecten te lang duren.

12. Onderzoek naar de kwaliteit als voorwaarde

De explicitering van de criteria op lokaal niveau en de voorbereiding van de promovendi op het schrijven van de dissertatie kan veel beter plaatsvinden als een analyse is gemaakt van de sterke en zwakke kanten van de verdedigde dissertaties ter plekke.

B. Het beoordelingsproces

1. Onafhankelijkheid van de commissie

Bij het voordragen van de leden voor de commissie maakt de promotor duidelijk hoe aan de eis van onafhankelijkheid wordt voldaan. Commissieleden zijn nooit afkomstig uit de onderzoeksgroep van de promotor en hebben nooit samenwerkt met de promovendus, bijvoorbeeld via gezamenlijke publicaties of presentaties. Minimaal twee leden zijn afkomstig van een universiteit anders dan die waar de promotor werkzaam is.

2. In geval van bezwaar

Als een lid van de promotiecommissie bezwaren heeft tegen een dissertatie beëindigt dit lid niet zijn of haar lidmaatschap van de commissie. In dat geval beraad de commissie zich en bepaalt wat er moet gebeuren.

3. Schriftelijke oordelen

De leden van de promotiecommissie dienen een gemotiveerd en schriftelijk oordeel uit te brengen over de dissertatie. Hiermee wordt het volgende beoogd:

- a) Vergroting van de transparantie van het beoordelingsproces.
- b) Het bieden van concrete verbeter suggesties als een dissertatie niet in eerste instantie tot de verdediging wordt toegelaten.
- c) Het scheppen van mogelijkheden om lessen te trekken uit de sterke en zwakke kanten van de dissertaties.
- d) Het kunnen onderbouwen van algemenere uitspraken over de kwaliteit van de dissertaties, bijvoorbeeld in het kader van de periodieke evaluatie van de promotieopleiding
- e) Oordelen aan de hand van de beoordelingscriteria
- f) De commissieleden brengen hun schriftelijke oordeel uit via het invullen van een formulier.
- g) Fasering van het beoordelingsproces

In het proces wordt de mogelijkheid ingebouwd dat de kandidaat verzocht wordt om verbeteringen in het manuscript aan te brengen voordat de commissie een eindoordeel velt over al dan niet toelating tot de verdediging. Dit verzoek wordt gekoppeld aan een termijn.

C. De dissertatie en de artikelen

1. Het artikel is geen must

Het is aan de promovendus en de promotor om in overleg te bepalen of een dissertatie gebaseerd zal zijn op artikelen of conferentiepapers in wetenschappelijke tijdschriften of dat aan de belangrijkste bevindingen van een monografische dissertatie ('boek') enkele artikelen zullen worden ontleend.

2. Het niveau van de wetenschappelijke tijdschriften

In plaats van automatisch te mikken op het publiceren van artikelen in toptijdschriften, verdient het de aanbeveling om de keuze van de tijdschriften afhankelijk te maken van de capaciteiten van de promovendus en zijn of haar carrièreplannen.

3. De hoeveelheid artikelen: twee

Een gemiddeld promotietraject kent een standaardverloop waarvan een oriënterende fase (inclusief voorbereiding van experimenten of materiaalverzameling, literatuurstudie, bijstelling van het onderzoeksplan, etc.) en een fase van materiaalverzameling altijd deel zullen uitmaken. Dit betekent dat over eventuele resultaten op z'n vroegst pas in het tweede jaar voor het eerst gerapporteerd zullen kunnen worden in een artikel. Gezien de doorlooptijd van artikelen, is het realistisch dat de gemiddelde promovendus maximaal twee artikelen gepubliceerd zal zien voordat de promotiecommissie moet beslissen over de toelating tot de verdediging.

De 'norm van twee' zorgt er ook voor dat promovendi er niet toe verleid worden om over te kleine deelaspecten van het onderzoeksproject te publiceren en de rapportage over substantiële vondsten strategisch te spreiden over publicaties van ieder op zich beperkte reikwijdte.

4. Een beperkte verandering van de opdracht voor de promotiecommissie

Als een promovendus enkele reeds gepubliceerde artikelen in de dissertatie opneemt en daarnaast teksten van nog niet goedgekeurde artikelen, betekent dit dat de leden van een promotiecommissie zich diepgaand moeten buigen over de wetenschappelijke kwaliteiten van laatstgenoemde artikelen.

5. Artikelen-dissertatie versus boek-dissertatie

Het schrijven van artikelen en/of conferentie papers is voor alle promovendi belangrijk. Er zijn meerdere mogelijkheden om dit te doen.

- a) Een dissertatie kan gebouwd zijn op artikelen.
- b) Aan een dissertatie in de zin van een boek of monografie kunnen ook enkele artikelen over de belangrijkste bevindingen ontleend worden.

De soms geponeerde tegenstelling tussen een dissertatie op basis van artikelen versus een dissertatie in de vorm van boek of monografie is een valse tegenstelling.

6. De eigen inbreng van de promovendus

Als de promovendus samen met de begeleider(s) artikelen schrijft, moeten promovendus en begeleider(s) wat betreft ieder artikel schriftelijk aan de promotiecommissie duidelijk maken wat de eigen inbreng van de promovendus is geweest.

7. 'Track changes' versus 'Comments'

Ter bevordering van de eigen inbreng van de promovendus verdient het de aanbeveling dat begeleiders bij het becomingariëren van de werk van de promovendus gebruik maken van de optie 'Comments' in plaats van 'Track Changes'.

8. Taalkundige verbeteringen

Om te voorkomen dat de begeleider de facto de 'eerste auteur' van een artikel wordt, moet de promovendus door de graduate school in de gelegenheid worden gesteld om werk in uitvoering door een externe deskundige te laten editen wat betreft de taalkundige kwaliteiten (denk aan de kwaliteit van het Engels).

9. Artikelen en samenhang van de dissertatie

Als een dissertatie primair wordt opgebouwd uit artikelen of conferentie-papers, moet de promovendus in het bijzonder aandacht schenken aan de samenhang tussen de onderdelen van de dissertatie. Dit gebeurt bij uitstek door het schrijven van een sterke Introductie en Conclusie waarin de coherentie centraal staat. Dit om te voorkomen dat de dissertatie niet meer is dan een bundeling van projectjes van kleinere reikwijdte.

Bijlage 2. Vragen die centraal stonden in het middagprogramma van 20 januari 2017

A. Beoordelingscriteria en dissertatiekwaliteit

Hoe kunnen we de transparantie van de beoordelingscriteria voor onze promovendi vergroten?

a. Welke rol en inhoud geven we aan:

- Exploratie door de promovendus zelf (*'learning by discovery'*)
- Schriftelijke informatie, bijvoorbeeld door nadere uitleg van de criteria die in het promotiereglement staan
- Workshops of cursussen
- De rol van de begeleiders
- De rol van ouderejaars collega's van de promovendi en gepromoveerden
- Bijdragen van externe specialisten
- Bijdragen van zeer ervaren promotoren.

b. Kunnen we de criteria verhelderen door deze een rol te laten spelen bij de beoordeling van tussentijdse producten (*'formatieve toetsing'*). Denk bijvoorbeeld aan materiaal dat ingeleverd wordt bij de go/no-go beoordeling, artikelen en conferentie papers.

B. Kwaliteitsbewaking van het beoordelingsproces

- Wat weten we over problemen in het beoordelingsproces?
- Over welke mogelijkheden beschikken we om die te lijf te gaan?
- Een belangrijk punt is de onafhankelijkheid van de leden van de promotiecommissies (t.o.v. promovendus en begeleiders). Hoe kunnen we die procedureel garanderen?
- Hoe zorgen we ervoor dat promovendi in de gelegenheid zijn om eventueel commentaar van commissieleden te verwerken (waarna definitief besloten wordt over al dan niet toelating tot de verdediging)?
- Hoe kunnen we voorkomen dat commissieleden zich onvoldoende serieus van hun taak kwijten? Welke rol kunnen richtlijnen en beoordelingsformulieren hierbij spelen?
- In het geval van dissertaties gebaseerd op artikelen die samen met de begeleiders worden geschreven: hoe hebben de commissieleden zicht op de mate van eigen inbreng van de kandidaat?
- Hoe stimuleren we dat promovendi en begeleiders op de hoogte zijn van de regels omtrent het proefschrift en de procedures (termijnen) en zich hier ook aan houden. Zodat (nieuwe) regels ook effect kunnen hebben.

C. Kennis: Hoe vergroten we onze kennis over de kwaliteit van de dissertatie en de gevolgde procedures?

- Incidenteel of periodiek (bijvoorbeeld jaarlijks)?
- Over welk materiaal beschikken we eigenlijk al?
- Als we op dit moment over onvoldoende op feiten gebaseerde kennis beschikken, hoe gaan we dan in die lacune voorzien? Zelf doen of experts inhuren
- Hoe zien rapportages over de kwaliteit van de dissertatie en de gevolgde procedures eruit?
- Hoe zorgen we er voor dat verzamelde informatie bij onze begeleiders en promovendi komt?
- Wat kunnen we doen om verzamelde informatie om te zetten in actiepunten?
- Hoe kunnen we evalueren of ondernomen acties effect hebben?